

УДК 343.125

ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНТИКОРУПЦІЙНОГО ПРАВОСУДДЯ В УКРАЇНІ

Владислав ПАШКОВСЬКИЙ,
аспірант кафедри адміністративного права
Київського університету ринкових відносин

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена дослідженню особливостей антикорупційного правосуддя в Україні. Антикорупційне правосуддя розглядається в контексті необхідності відповідності українського законодавства Європейським стандартам. Стаття містить аналіз положень нового антикорупційного законодавства в Україні. Автор наводить недоліки та переваги дії нового антикорупційного законодавства в Україні та надає пропозиції щодо вдосконалення антикорупційного правосуддя в Україні.

Ключові слова: антикорупційна діяльність, антикорупційне законодавство, антикорупційне правосуддя, новели антикорупційного законодавства, Вищий антикорупційний суд, суддя Вищого антикорупційного суду.

GENERAL-THEORETICAL FEATURES OF ANTI-CORRUPTION JUSTICE IN UKRAINE

Vladyslav PASHKOVSKIY,
Postgraduate Student at the Department of Administrative Law
of Kiev University of Market Relations

SUMMARY

The article is devoted to the study of the peculiarities of anti-corruption justice in Ukraine. Anti-corruption justice is considered in the context of the need for Ukrainian legislation to be compliant with European standards. The article provides an analysis of the provisions of the new anti-corruption legislation in Ukraine. The author cites the shortcomings and advantages of the new anti-corruption legislation in Ukraine and offers suggestions on improving anti-corruption justice in Ukraine.

Key words: anti-corruption activity, anti-corruption legislation, anti-corruption justice, Supreme Anti-corruption Court, judge of the Supreme Anti-corruption Court.

Протидія корупції в Україні є одним із найважливіших державних завдань, адже невиконання Україною зобов'язань у сфері запобігання та боротьби з корупцією перед європейським співтовариством заважає євроінтеграції України.

Негативні наслідки корупції полягають у тому, що вона розвиває такі важливі конституційні засади, як принципи соціальної справедливості та рівності всіх перед законом. А в процесі судової реформи в Україні саме утворення Вищого антикорупційного суду і є показником активної державної позиції на подолання корупції України. Але положення Закону України «Про Вищий антикорупційний суд» містить низку недоліків, що перешкоджає ефективному здійсненню антикорупційного правосуддя в Україні.

Таким чином, проблема протидії корупції в Україні нині є надзвичайно актуальною, зокрема у частині антикорупційного правосуддя, що є новелою для України, що і зумовлює, відповідно, підвищення наукового інтересу до вивчення зазначеної проблеми та заходів щодо удосконалення антикорупційного правосуддя.

Метою статті є дослідження особливостей антикорупційного правосуддя в Україні та аналіз новел Закону України «Про Вищий антикорупційний суд», надання пропозицій до удосконалення антикорупційного правосуддя в Україні.

Стан дослідження. Дослідженням питання антикорупційної діяльності загалом та антикорупційного правосуддя зокрема в Україні займалися такі науковці: О. Андрійко, П. Андрушко, О. Бандурка, В. Баштанник, М. Бездольний, В. Василичук, О. Дудоров, З. Загинеї, К. Задоє, Г. Зелінова, О. Кальман, О. Кожевніков, Р. Кулаковський, В. Киричко, В. Куц, В. Литвиненко, Д. Лук'янець, М. Мельник, Г. Михалева, Є. Невмержицький, О. Онищук, М. Пого-

рецький, В. Пелішенко, А. Савченко, В. Тацій, В. Тютюгін, О. Хмара, М. Хавронюк, А. Яфонкін тощо.

Виклад основного матеріалу. На шляху утворення Вищого антикорупційного суду в Україні Верховна Рада України прийняла два законодавчі акти. Насамперед депутати підтримали законопроект «Про Вищий антикорупційний суд», згодом підтримали законопроект «Про утворення Вищого антикорупційного суду». Тож нині маємо Закон України «Про утворення Вищого антикорупційного суду» №2470-VIII від 21.06.2018 року та Закон України «Про Вищий антикорупційний суд» № 2447-VIII від 07.06.2018 року [1; 2].

Указом Президента України «Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» визначається як судова реформа, так і антикорупційна, загалом ця стратегія спрямована на суттєве зменшення корупції в Україні, зменшення втрат державного бюджету та бізнесу через корупційну діяльність, а також підвищення позицій України у міжнародних рейтингах, що оцінюють рівень корупції [7]. А утворення Вищого антикорупційного суду є реалізацією не лише антикорупційної реформи, передбаченої Стратегією, а і судової реформи.

Відповідно до статті 1 Закону України «Про Вищий антикорупційний суд» (далі – Закон) Вищий антикорупційний суд є постійно діючим вищим спеціалізованим судом у системі судоустрою України, є юридичною особою, має печатку із зображенням Державного Герба України та своїм найменуванням, знаходиться у м. Києві [1].

А згідно зі статтею 3 Закону завданням Вищого антикорупційного суду є здійснення правосуддя відповідно до визначених законом засад та процедур судочинства з метою захисту особи, суспільства та держави від корупційних і пов'язаних із ними злочинів та судового контролю за до-

судовим розслідуванням цих злочинів, дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні [1].

Вищий антикорупційний суд у здійсненні правосуддя прирівнюється до судів загальних та судів апеляційних у кримінальних справах, що віднесені до юрисдикції цього суду, а також у здійсненні судового контролю за дотриманням прав та свобод тих осіб у відповідних кримінальних провадженнях; також ВАС шляхом здійснення аналізу судової статистики узагальнює судову практику у кримінальних провадженнях, віднесених до його підсудності [1].

Стаття 9 Закону передбачає утворення громадської ради міжнародних експертів, яка утворюється строком на шість років Вищою кваліфікаційною комісією суддів України, для сприяння їй у підготовці рішень з питань призначення на посади суддів Вищого антикорупційного суду та є її допоміжним органом, а також виконує свої повноваження у складі шести членів, які призначаються Вищою кваліфікаційною комісією суддів України винятково на підставі пропозицій міжнародних організацій, з якими Україна співпрацює у сфері запобігання та протидії корупції відповідно до міжнародних договорів України [1].

Суддям Вищого антикорупційного суду, відповідно до Закону, надаються додаткові гарантії забезпечення їхньої особистої безпеки та особистої безпеки членів їхніх сімей та збереження їхнього майна. Також судді можуть звертатися з клопотанням до Служби судової охорони про надання їм та членам їхніх сімей цілодобової охорони.

А також відповідно до статті 13 Закону суддя ВАС забезпечується службовим житлом на час виконання повноважень.

У контексті фінансового забезпечення ВАС останній є головним розпорядником коштів Державного бюджету України щодо фінансового забезпечення його діяльності.

Також слід зазначити, що структурно ВАС має апеляційну палату в одній будівлі, власний апарат, який має відповідні структурні підрозділи.

Насамперед вважаємо за необхідне розглянути питання визначення поняття «корупція», а саме дослідити значення цього поняття та негативного явища, щоб зрозуміти напрям боротьби з корупцією та ефективність антикорупційного правосуддя нині.

М. Мельник визначає корупцію як соціальну корозію, яка роз'їдає і руйнує органи державної влади, державу та суспільство загалом. В її основі лежать такі вікові традиції взаємодії в суспільстві, як «послуга за послугу», *do ut des* («даю, щоб ти дав») [4, с. 34]. Є. Невмержницький визначає корупцію як соціально-політичне явище, головною особливістю якого є використання посадовими особами законодавчої, виконавчої та судової влади, а також громадських об'єднань, установ і організацій господарського управління всіх форм власності свого службового становища для одержання матеріальних цінностей, послуг чи пільг для себе або третіх осіб [5, с. 44].

Закон України «Про запобігання корупції» визначає корупцію як використання особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до неправомірного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей [3].

Якщо звернутись до статистичних даних МВС України, правоохоронні органи за 2016 рік направили до суду 2994 протоколи про адміністративне корупційне правопорушення, після судового розгляду до відповідальності притягнули

1900 осіб, а закрили таких проваджень у сфері корупційних правопорушень 765, 393 з яких за відсутністю події і складу правопорушення. Але слід звернути увагу, що звільнено за рік з посад було всього лише 24 особи, за рік закрили 2175 корупційних кримінальних проваджень, а 2130 проваджень щодо 1974 осіб закінчились застосуванням примусових заходів медичного характеру. За вчинення корупційного провадження засудили 492 особи, з них 33 виправдали [6].

У пояснювальній записці до законопроекту автори Закону, зокрема зауважили, що під час створення Вищого антикорупційного суду не слід переймати досвід зарубіжних країн, адже він не є однаковим у європейських країнах сьогодні, а слід утворити щось нове, під українську модель судової влади та характер здійснення судочинства, керуючись основними конституційними та законодавчими принципами [8].

Пропонуємо у контексті недоліків положень Закону звернути увагу на порядок заміщення посади судді Вищого антикорупційного суду, адже відповідно до статті 7 Закону потенційний суддя ВАС за десять років до моменту кандидування на посаду не має працювати в органах прокуратури України, внутрішніх справ України, Національній поліції України, Державному бюро розслідувань, інших правоохоронних органах (органах правопорядку), податковій міліції, Службі безпеки України, митних органах, Національному антикорупційному бюро України, Національному агентстві з питань запобігання корупції, Національному агентстві України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, Антимонопольному комітеті України, Рахунковій палаті, центральному органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму; обіймала політичні посади, мала представницький мандат; яка упродовж останніх п'яти років входила до складу керівних органів політичної партії або перебувала у трудових чи інших договірних відносинах з політичною партією; відомості про яку внесені до Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення; яка входила до складу керівного органу чи наглядової ради юридичної особи, відомості про яку внесені до Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення; яка була членом Вищої кваліфікаційної комісії суддів України або Вищої ради юстиції до набрання чинності Законом України «Про відновлення довіри до судової влади в Україні»; яка входила до складу Міжвідомчої комісії з питань державних закупівель до створення електронної системи закупівель відповідно до Закону України «Про публічні закупівлі»; яка відповідно до вироку суду, що набрав законної сили, була позбавлена права обіймати посади або займатися діяльністю, що пов'язані з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування (крім осіб, які були реабілітовані), незалежно від зняття чи погашення такої судимості, або яка мала судимість за скоєння будь-якого умисного злочину, незалежно від зняття чи погашення такої судимості [1].

На нашу думку, такі значні обмеження є дискримінаційними, адже 10 років – це значний термін, і якщо йдеться про правопорушення чи корупційні діяння, справді, такого кандидата в судді Вищого антикорупційного суду не може бути. Отже, постає запитання: чому не може працівник антикорупційного органу кандидувати на посаду судді?

На нашу думку, відповідні обмеження щодо кандидата в судді Вищого антикорупційного суду є неконституційними, адже відповідно до статті 127 Конституції України до суддів спеціалізованих судів можуть бути визначені вимоги, які відрізнятимуться від вимог до суддів загаль-

них судів у контексті освіти чи досвіду роботи, але жодне з конституційних положень не дає змоги висувати такі обмеження щодо кандидата на посаду судді.

Відповідно до Закону територіально Вищий антикорупційний суд знаходиться у м. Києві, але інші антикорупційні органи мають свої територіальні управління, і саме ці органи будуть взаємодіяти з антикорупційним судом, тож те, що суд знаходиться лише в Києві значно ускладнить роботу з корупційними провадженнями. На нашу думку, суд має бути і в регіонах.

Висновки. Розглянувши основні положення законодавчого закріплення функціонування Вищого антикорупційного суду, ми дійшли висновку, що обмеження до кандидата на посаду судді Вищого антикорупційного суду України є як мінімум такими, що порушують права та свободи осіб, а також є дискримінаційними; відсутність слідчих суддів Вищого антикорупційного суду у регіонах ускладнить роботу інших антикорупційних органів, зокрема НАБУ та ДБР, що знизить прогнозовану ефективність роботи з корупційними правопорушеннями.

Тож ми пропонуємо змінити положення Закону «Про Вищий антикорупційний суд», яке встановлює дискримінаційні обмеження до кандидата на посаду судді суду, та пропонуємо утворити територіальні палати Вищого антикорупційного суду поруч з управліннями інших антикорупційних органів, таких як НАЗК чи ДБР, щоб слідчі судді ВАС були доступними для територіальних управлінь антикорупційних органів.

Список використаної літератури:

1. Про Вищий антикорупційний суд: Закон України від 07.06.2018 р. №2447-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2447-19>

2. Про утворення Вищого антикорупційного суду: Закон України від 21.06.2018 р. №2470-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2470-19>

3. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовт. 2014 р. № 1700-VII. Відомості Верховної Ради. 2014. № 49. Ст. 2056.

4. Мельник М.І. Хабарництво: загальна характеристика, проблеми кваліфікації, удосконалення законодавства. К.: Парлам. вид-во, 2000. 256 с.

5. Невмержицький Є.В. Корупція в Україні: причини, наслідки, механізми протидії: монографія. К.: КНТ, 2008. 368 с.

6. Звіт про стан протидії корупції. URL: http://mvs.gov.ua/ua/pages/274_Statistika.htm

7. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України від 12 січ. 2015 р. № 5/2015. Урядовий кур'єр. 2015. № 6. 15 січ.

8. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про Вищий антикорупційний суд» від 22 грудня 2017 року № 7440. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=63218&pf35401=443099>

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРА

Пашковський Владислав Вікторович – аспірант кафедри адміністративного права Київського університету ринкових відносин;

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Pashkovskiy Vladyslav Viktorovych – Postgraduate Student at the Department of Administrative Law of Kiev University of Market Relations;

Ovakimyan@i.ua